

SAVJEST SEDME SILE

- samoregulacija medija u Crnoj Gori -

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

SAVJEST SEDME SILE

- samoregulacija medija u Crnoj Gori -

Podgorica, 2019.

SAVJEST SEDME SILE

- samoregulacija medija u Crnoj Gori -

Izdavač:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Urednica:

Daliborka Uljarević

Glavni autor:

Duško Vuković

Koautorka:

Daliborka Uljarević

Saradnici/e:

Damir Nikočević

Kristina Pašić

Milica Zindović

Dizajn i produkcija:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Tiraž:

150 primjeraka

ISBN 978-9940-44-000-8

COBISS.CG-ID 37816592

Kingdom of the Netherlands

Izdavanje ove publikacije podržala je ambasada Kraljevine Holandije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Centra za građansko obrazovanje (CGO).

SAVJEST SEDME SILE

MEDIJSKA SAMOREGULACIJA U MREŽI CRNOGORSKIH PODJELA

Svi mediji i novinari/ke u Crnoj Gori imaju jedinstven etički kodeks, usvojen 2002. i dopunjen 2015. godine, ali na nivou cijele medijske zajednice ne postoji jedinstveno samoregulatorno tijelo koje brine o poštovanju novinarske etike.

Dio medija, lokalnih i nacionalnih, 2012. godine je osnovao Medijski savjet za samoregulaciju (MSS), a iste godine je grupa lokalnih štampanih medija osnovala svoj savjet za samoregulaciju. Jedna privatna televizija sa nacionalnom pokrivenošću (TV Vijesti), dva dnevna lista (Vijesti i Dan) i jedan nedjeljnik (Monitor) su se odlučili za ombudsmane kao formu samoregulacije. Nacionalni javni medijski servis RTCG, koji je član MSS, ima i svoju Komisiju za predstavke i prigovore slušalaca i gledalaca, kao organ Savjeta RTCG.

Posljednjih godina se u Crnoj Gori bilježi izražen trend kršenja profesionalnih standarda i etike.

ABECEDA NOVINARSTVA POSTOJI

U uvodu važećeg Kodeksa novinara/novinarki Crne Gore¹ piše da su novinar ili novinarka "u službi javnog interesa" i da su dužni da brane "slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao i na slobodan komentar i kritiku".

Takođe je navedeno da "kredibilitet novinara/novinarki i novinarske profesije počiva na profesionalnom poštenju, integritetu i znanju" i konstatovano da novinar ili novinarka "mora biti kritički posmatrač nosilaca društvene, političke i ekonomske moći kada izvještava o njima u interesu javnosti".

Osnovna načela Kodeksa su sljedeća:

1. Dužnost je novinara/novinarke da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću.

¹ https://www.mminstitute.org/files/Kodeks_novinar.pdf

2. *Za novinara/novinarku su činjenice neprikosnovene, a njegova/njena obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućiti njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu. Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Vijest i komentar obavezno moraju da budu jasno razdvojeni.*
3. *Obaveza je novinara/novinarke da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju. To se posebno odnosi na informaciju koja može nekome naškoditi. Ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način.*
4. *Rasu, vjeru, nacionalnost, seksualnu orijentaciju, rodno opredjeljenje, porodični status, fizičko i mentalno stanje ili bolest, kao i političku pripadnost, novinar/novinarka će pomenuti samo ako je to neophodno za potpunu informaciju u interesu javnosti.*
5. *Za prikupljanje informacija u bilo kom obliku, novinar/novinarka koristi profesionalno časne i pravno dozvoljene metode. Odstupanje od ovog pravila dopušteno je jedino u slučajevima kada te metode nijesu dovoljne, a informacija do koje treba doći izuzetno je važna za javnost.*
6. *Pravo i obaveza je novinara/novinarke da štiti povjerljive izvore informacija, ali i da uvijek provjeri motive povjerljivog izvora prije nego mu obeća anonimnost i zaštitu.*
7. *Novinar/novinarka je dužan/dužna da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi. Pravo na privatnost obrnuto je srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja, ali je i u tim slučajevima nužno poštovati ljudsko dostojanstvo.*
8. *Novinar/novinarka je dužan/dužna da štiti integritet maloljetnih osoba, kao i pripadnika marginalizovanih i ranjivih grupa.*
9. *Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar/novinarka mora da uvažava pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno. Novinar/novinarka ne smije u svom izvještavanju prejudicirati ishod sudskog postupka.*
10. *Novinar/novinarka ne smije tražiti niti prihvatati privilegije bilo koje vrste koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju njegovu/njenu nezavisnost i nepristrasnost, i nauditi uredničkoj slobodi.*
11. *Obaveza je novinara/novinarke da bude solidaran/solidarna sa kolegama/ koleginicama u mjeri koja ga/je neće onemogućiti da valjano obavi profesionalni zadatak, niti dovesti u opasnost da se ogriješi o osnovne principe novinarskog Kodeksa.*

SAVJEST SEDME SILE

RAZLIČITI POGLEDI NA STVARNOST

Istorijat

Do 1990. godine, svi novinari/ke u Crnoj Gori su bili učlanjeni u jedinstveno novinarsko udruženje, koje je bilo dio Saveza novinara Jugoslavije. To udruženje je imalo svoj etički kodeks i komisiju koja se bavila problemima kršenja profesionalne etike. Jedinstveno udruženje se raspalo početkom 1990. godine i duže od decenije su pitanja profesionalne etike bila marginalizovana. Ona će ponovo doći u fokus pažnje cijele medijske zajednice tek 2001. godine, i to u okviru Instituta za medije Crne Gore (IMCG), krovne medijske organizacije koju su osnovale tada relevantne novinarske i medijske organizacije u Crnoj Gori i relevantni javni i komercijalni mediji na nacionalnom i lokalnom nivou.

Radna grupa je, uz pomoć međunarodnih eksperata, za nekoliko mjeseci završila tekst Kodeksa koji su 21. maja 2002. godine potpisali predstavnici Udruženja novinara Crne Gore, Udruženja profesionalnih novinara Crne Gore, Asocijacije mladih novinara Crne Gore, Nezavisnog sindikata novinara Crne Gore, Asocijacije nezavisnih štampanih medija Crne Gore (MONT PRESS) i Udruženja nezavisnih elektronskih medija Crne Gore (UNEM).

Etički kodeks je djelimično prerađen i dopunjen 2015. godine. To je urađeno uz finansijsku i ekspertsku podršku OEBS-a. U novom tekstu Kodeksa, osim što mu je jezik rodno senzibiliziran (Kodeks novinara/novinarki Crne Gore), izostavljeno je jedno uopšteno načelo, a njegov sadržaj iskorišćen za neku vrstu uvoda, a dopunjene su i precizirane smjernice za neka od preostalih 11 osnovnih načela. Naknadno je (2018. godine) radna grupa, takođe uz finansijsku i stručnu pomoć OEBS-a, pripremila i dodatne smjernice namijenjene isključivo online medijima. Te smjernice nijesu, za sada, sastavni dio Kodeksa.

Početak koji (ni)je obećavao

Pod okriljem IMCG, i uz međunarodnu ekspertsku pomoć, skoro godinu dana nakon usvajanja Kodeksa, nastavljen je projekat zaokruživanja procesa samoregulacije. Prelazna forma samoregulacije se sastojala u tome da neko (tokom nekoliko godina su to radili novinari Senko Čabarkapa i Branko Vojičić) prati medije i periodično izvještava o kršenjima novinarske etike.

Nakon prelaznog rješenja, ustanovljeno je, 2002.godine, Novinarsko samoregulatorno tijelo (NST), registrovano kao nevladino udruženje čiji su osnivači bila novinarska i medijska udruženja koja su usvojila Kodeks i četiri medija (dnevni listovi *Vijesti* i *Pobjeda*, nedjeljnik *Monitor* i *Atlas TV*). NST je imao Savjet za monitoring i žalbe. Prvi njegov izvještaj je objavljen u martu 2006, a posljednji u januaru 2010.godine. Ovo samoregulatorno tijelo je prestalo da radi u martu 2010. godine nakon istupanja predstavnika *Vijesti* i *Monitora* iz njegovog Savjeta. Neposredan povod za to bilo je nesaglasje u pogledu načina odlučivanja i tumačenja odredbe načela 2 Kodeksa², kojom je propisano da novinar radi u duhu ideje da bude kritični posmatrač onih koji su moćni u društvu, a što se odnosilo na način na koji je urađen intervju sa kontroverznim biznismenom Stankom Subotićem Canetom³, koji emitovan na privatnoj TV IN⁴.

Iako je formalno prestao sa radom, internet sajt NST je povremeno ažuriran još izvjesno vrijeme.

Od osnivanja do prestanka rada, NST je finansiran isključivo iz stranih donacija.

Obnova bez jedinstva

Obnavljanje samoregulatorne prakse na novim osnovama podsticala je Misija OEBS-a u Crnoj Gori, kao i Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, ali i lično tadašnji predsjednik Crne Gore Filip Vujanović. Umjesto obnove jedinstvenog samoregulatornog tijela, tokom 2012. i početkom 2013. godine, osnovano je više samoregulatornih tijela.

U martu 2012. godine, predstavnici 18 štampanih, elektronskih i internet medija osnovali su Medijski savjet za samoregulaciju (MSS). U međuvremenu se ovom kolektivnom samoregulatornom tijelu priključilo još nekoliko medija, ali su i neki prestali da postoje. MSS je postao i član Alijanse nezavisnih savjeta za štampu Evrope.

Zatim, u aprilu 2012.godine, formiran je i Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (SSLŠ), kojem je pristupilo 11 štampanih medija, od kojih je većina izlazila povremeno. Kasnije se SSLŠ priključilo još nekoliko lokalnih medija, među kojima su bili i elektronski.

Krajem maja 2012.godine, dnevni listovi *Vijesti* i *Dan*, i nedjeljnik *Monitor*, koji nijesu

² U aktuelnoj verziji Kodeksa ovo načelo je stavljeno u uvodni dio

³ https://www.slobodnaevropa.org/a/stanko_subotic_intervju_tv_in_novinarsko_samoregulatorno_tijelo/1993722.html

⁴ TV IN je zatvorena 2012.godine

SAVJEST SEDME SILE

bili članovi MSS, osnovali su Savjet za štampu. Ovo tijelo, međutim, nikada nije profunkcionisalo, a njegovi osnivači su se kasnije opredijelili za ombudsmane.

Tako je dnevnik *Vijesti*, u novembru 2013. godine, na dužnost ombudsmanke postavio svoju tadašnju kolumnistkinju Boženu Jelušić, profesorku književnosti i medijske pismenosti iz Budve. U februaru 2014. godine, dnevnik *Dan* je objavio da se opredijelio za inokosni model samoregulacije i da je na dužnost ombudsmana izabrao dugogodišnjeg novinara i svog saradnika Iliju Jovičevića. Nedjeljnik *Monitor* je, u junu 2014. godine, odlučio da nova ombudsmanka dnevnika *Vijesti* Paula Petričević, profesorka filozofije i publicistkinja iz Kotora, bude zaštitnica i njihove publike od neetične novinarske prakse.

Televizija *Vijesti* je ranije (u januaru 2013.godine) svoju urednicu Aidu Ramusović postavila na dužnost ombudsmanke. Poslije nešto duže od godinu dana rada, ombudsmanka Ramusović je napustila tu dužnost, a *TV Vijesti* su tek 2017. godine ponovo dobile ombudsmana, i to kao dio projekta koji se realizovao kroz partnerstvo ovog medija i jedne nevladine organizacije⁵. Dužnost ombudsmanke povjerena je Slavici Striković, civilnoj aktivistkinji i borkinji za ženska prava, a ona je obavljala od maja 2017. do maja 2018. godine, odnosno tokom trajanja tog projekta.

SAVJEST SEDME SILE KROZ PRAKTIČNE ISPITE

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) je od osnivanja do početka 2015. godine praktikovao monitoring dijela medija, uglavnom štampanih, i portala, i periodično izvještavanje o primjerima kršenja Kodeksa, kao i odlučivanje o žalbama. Na njegovom čelu je od osnivanja Ranko Vujović, nekadašnji koordinator Unije nezavisnih elektronskih medija (UNEM) i predsjednik Savjeta Agencije za elektronske medije, nezavisnog regulatora.

Način rada MSS je regulisan Statutom, a odlučivanje po žalbama precizirano Poslovnikom o radu Komisije za žalbe.

MSS ima svoj sajt⁶ na kome je objavljivao izvještaje o monitoringu medija, a kasnije

⁵ Projekat "Kredibilni i profesionalni mediji u službi EU integracija" su sprovodili TV Vijesti i NVO MANS, uz finansijsku podršku Delegacije EU u Crnoj Gori, <http://www.vijesti.me/vijesti/ombudsman-tv-vijesti-pisite-ako-mislite-da-su-prekršeni-standardi-936864>

⁶ <http://www.medijskisavjet.me/index.php/mne/>

i odluke po žalbama. MSS je objavio ukupno 15 izvještaja⁷, prvi u maju 2012, a posljednji u februaru 2015. godine, kada je ovo samoregulatorno tijelo prestalo da prati medije i izvještava o tome, ali je nastavilo da odlučuje po prigovorima i žalbama.

MSS je u 2018. godini, prema javno dostupnim podacima, odlučivao samo po jednoj žalbi⁸, i to iz 2017. godine. Radilo se o žalbi predsjednice opštine Kolašin, koja se odnosila na list *Dnevne novine*. Komisija za monitoring i žalbe MSS je uvažila argumentaciju podnositeljke žalbe, nalazeći da je novinarka "propustila da provjeri tačnost informacije koju je nezvanično saznala" i time prekršila načelo br. 1 Kodeksa novinara/ki Crne Gore.

Javnosti nije poznato koliko je pritužbi MSS primio u 2018. godini i da li je bilo postupanja po istima. Centar za građansko obrazovanje (CGO) je tokom 2018. godine uputio 28 prigovora na tekstove ili priloge koji su objavili dnevne novine *Pobjeda* i *Dnevne novine*, portali *Analitika* i *Pink M*, kao i televizije *Pink M* i *A1*. Pritužbe su upućene uglavnom u periodu od marta do juna 2018. godine. U pojedinim slučajevima, čelnik MSS-a Ranko Vujović je kontaktirao predstavnike CGO-a radi medijacije sa pojedinim medijima u vezi sa konkretnim žalbama, ali je CGO odbio sve medijacije tražeći stav MSS. Međutim, ni po jednoj od 28 podnijetih pritužbi CGO-a na izvještavanje članica MSS-a ovo tijelo nije donijelo konačnu odluku, iako se nerijetko radilo o flagrantnim kršenjima Kodeksa. Dodatno, Ranko Vujović je dao i lični doprinos kampanji koji su ovi mediji vodili protiv CGO-a u izjavama nekim od tih medija, a kroz tekstove/priloge koji su bili dio te kampanje, čime je doveo u pitanje i svoju neutralnost kao čelnika MSS.

Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (SSLŠ) je u prvoj godini postojanja objavio izvještaj u kome je konstatovano da nije bilo primjera kršenja novinarske etike u medijima koji su njegovi članovi. To je, ujedno, bio i jedini izvještaj koji je SSLŠ objavio. Ovo samoregulatorno tijelo nema svoj sajt i javnost nije upoznata sa njegovim daljim radom, niti da li je ikad bilo ikakvih žalbi po kojima je postupao.

Ombudsmeni od početka uglavnom odlučuju po prigovorima i žalbama, a ponekad i samoinicijativno, o čemu javnost obavještavaju posredstvom medija na koje se žalbe odnose. Na portalu *Vijesti*, koje je i online izdanje dnevnika *Vijesti*, postoji posebna stranica posvećena radu ombudsmana, ali ona je prazna od posljednjeg redizajna portala⁹, što se zvanično objašnjava tehničkim problemima. Takva stranica postoji i na internet izdanju dnevnika *Dan*¹⁰. Oba dnevna lista, kao i nedjeljnik *Monitor*, objavljuju u štampanim izdanjima

⁷ <http://www.medijskisavjet.me/index.php/mne/dokumenti>

⁸ <http://www.medijskisavjet.me/index.php/mne/zalbe-i-postupci/88-odluka-po-zalbi-zeljke-vuksanovic-protiv-dnevnih-novina-08-11-2017>

⁹ <https://www.vijesti.me/ombudsman>, stranici pristupljeno 4. februara 2019. godine

¹⁰ <https://www.dan.co.me/ombudsman/index.php?nivo=2>

SAVJEST SEDME SILE

izreke odluka, kako je predviđeno poslovniciima o radu ombudsmana, koji su skoro identični. Prva ombudsmanka TV Vijesti je objavljivala i izvještaje o svom radu, koji su sadržali i odluke po žalbama. Ta praksa nije kasnije nastavljena.

Ombudsmanka dnevnika *Vijesti* i nedjeljnika *Monitor* je u 2018. godini primila 16 žalbi i sve su se odnosile na tekstove u *Vijestima*. Prema riječima ombudsmanke Paule Petričević, već dvije godine, nema žalbi na tekstove u *Monitoru*. Ombudsmanka je jednu žalbu prihvatila u cjelosti, a četiri djelimično, dok su četiri žalbe odbijene, a tri odbačene zbog toga što nijesu ispunjavale uslove propisane Poslovníkom o radu ombudsmana. Rješenje po jednoj žalbi nije bilo riješeno do kraja 2018. godine, a tri žalbe su riješene medijacijom.

Najveći broj žalbi u 2018. godini su podnijeli građani, za razliku od prethodne godine (2017), kada je svih pet žalbi podnijela advokatica Ana Đukanović, sestra aktuelnog predsjednika Crne Gore Mila Đukanovića. Dvije njene žalbe ombudsmanka je odbila, a tri djelimično usvojila.

Ombudsman dnevnika *Dan* je u 2018. godini primio četiri žalbe¹¹, od čega je odbacio tri zato što nijesu ispunjavale uslove propisane Poslovníkom o njegovom radu. U žalbi koju je ombudsman prihvatio zahtijevana je izmjena naslova teksta u elektronskom izdanju kako žaliocu ne bi bila nanesena šteta "koju ne bi bilo moguće nadoknaditi". U štampanom izdanju lista je objavljen tekst sa naslovom koji je formulisan tako da je čitalac mogao pomisliti da firma "Nimont" iz Bara ima neke veze sa ubistvom malteške novinarkе Daphne Caruana Galizia.

Ombudsmanka TV Vijesti, u periodu od maja 2017. do maja 2018. godine, dobila je samo jednu žalbu, koju je odbacila zato što nije zadovoljavala uslove predviđene Poslovníkom. Odsustvo većeg broja žalbi se može tumačiti i činjenicom da gledaoci TV Vijesti nijesu bili adekvatno obavješćavani da to mogu učiniti.

OGRANIČENJA I SLABOSTI SAMOREGULACIJE U CRNOJ GORI

MSS je od početka djelovanja nastojao da se predstavi kao samoregulatorno tijelo čija se nadležnost proteže na cijelu medijsku zajednicu u Crnoj Gori, iako nekoliko vodećih medija nijesu bili njegovi članovi i odbijali su mogućnost da to postanu.

¹¹ <https://www.dan.co.me/ombudsman/index.php?nivo=2>

U tom kontekstu, MSS je radio monitoring i medija koji nijesu bili njegovi osnivači niti članovi, a odlučivao je i o žalbama koje su se ticale medija koji nijesu bili njegovi članovi, niti su priznavali njegovu nadležnost, što je za rezultat imalo kršenja predviđenih procedura u slučaju žalbi i ignorisanje odluka ovog tijela.

U izvještajima o samoregulatornoj praksi koje je od 2012. do 2014. godine objavljivala nevladina organizacija Akcija za ljudska prava (HRA), konstatovano je da je MSS bio značajno kritičkiji prema medijima koji nijesu njegovi članovi nego prema svojim članovima, te da je iz redovnog monitoringa izostavljan dio manjih medija koji su njegovi članovi, a da monitoringom nijesu uopšte bili obuvaćeni elektronski mediji koji su bili njegovi članovi¹².

MSS je odustao od prakse monitoringa medija poslije februara 2015. godine, pravdajući to nedostatkom novca. Takođe je, poslije brojnih prigovora stručne javnosti, 2017. godine prekinuo praksu odlučivanja po žalbama koje se tiču medija koji nijesu članovi MSS i koji praktikuju drugačije načine samoregulacije.

Dugotrajno insistiranje MSS da bude jedini i jedinstveni čuvar novinarske etike je dodatno produbljivalo nepovjerenje unutar medijske zajednice. To nepovjerenje je dugo bio razlog za izostanak bilo kakve saradnje između samoregulatornih tijela, koja je ostvarivana isključivo uz moderaciju spoljnih činilaca, konkretno OEBS-a i Savjeta Evrope, zahvaljujući čijoj podršci je dorađen Kodeks i usvojene smjernice koje se tiču online medija.

MSS u početku nije imao pravilnik kojim bi bila regulisana procedura odlučivanja po žalbama, a i kada je donešen, njime nije dovoljno precizirana ta procedura. Takođe, nije regulisan postupak medijacije između oštećene strane i medija na koji se odnosi žalba, iako osnovni cilj medijacije treba da bude mirenje sukobljenih strana i rješavanje problema objavljivanjem ispravke, izvinjenja i slično, kako spor ne bi završio na sudu.

U pravilnicima koji regulišu rad ombudsmana je jasno i precizno opisana procedura odlučivanja po žalbama.

Problem kontinuiranog finansiranja samoregulatornih tijela riješen je jedino kod ombudsmana, pošto njih plaćaju direktno mediji za čije su potrebe angažovani. Izuzetak je bila druga ombudsmanka TV Vijesti, koja je godinu dana bila angažovana u okviru projekta koji je bio finansijski podržan od Evropske unije.

12 http://www.hracion.org/wp-content/uploads/HRA_Monitoring_2012-14.pdf

SAVJEST SEDME SILE

Statutima MSS i SSLŠ predviđeno je da se ova udruženja, osim iz članarine (50 eura mjesečno po članu), finansiraju i iz državnog budžeta, dobrovoljnih priloga, poklona, donacija i iz drugih izvora, koji su u skladu sa zakonom. U praksi je finansiranje iz članarine izostalo, pa je MSS novac obezbjeđivao iz inostranih donacija i državnog budžeta, što nije polazilo za rukom SSLŠ. Pri tome, MSS je jedini samoregulatorni mehanizam u Crnoj Gori koji je dobijao budžetska sredstva, i to od Vlade Crne Gore, odnosno Ministarstva kulture, 67 000 EUR za period od 2012. do 2014. godine¹³, iako u Obrazloženju nacrta novog Zakona o medijima stoji množina kad je riječ o podršci samoregulatornim tijelima, a što nije tačno.¹⁴ Pošto je posljednje dvije godine izostalo finansiranje iz budžeta i donacija, MSS je sredinom 2018. godine odlučio obustaviti rad Komisije za monitoring i žalbe¹⁵, a nikada nije objašnjeno ni zašto mediji koji su osnovali MSS i koji ga i dalje priznaju za svog samoregulatora ne plaćaju članarinu na koju ih obavezuje Statut MSS.

REGULATORI U SAMOREGULATORNOM ZABRANU

U sastavu Agencije za elektronske medije (AEM), koja je nezavisni regulatorni organ za oblast audiovizuelnih medijskih (AVM) usluga, postoji Sektor za monitoring, koji prati da li neki od elektronskih medija krši Pravilnik o programskim standardima u elektronskim medijima i samoinicijativno može da pokreće pitanje odgovornosti, odnosno postupka na osnovu prigovora fizičkih i pravnih lica na kršenje propisanih programskih standarda.

AEM odlučuje i po prigovorima fizičkih i pravnih lica u vezi sa radom pružalaca AVM usluga i te žalbe se često u cjelini ili djelimično tiču etičkih aspekata nekog programskog sadržaja. Ovo AEM dovodi u poziciju da svojim odlukama ulazi u prostor samoregulacije, što mu ne pripada, ali ga zakonske norme prisiljavaju da se bavi i pitanjima etičke naravi.

AEM je u 2018. godini izrekao ukupno 89 mjera upozorenja emiterima, što je manje nego godinu ranije, ali više nego u 2015. i 2016. godini. AEM je 2017. donio 108

¹³ http://www.hracion.org/wp-content/uploads/HRA_Monitoring_2012-14.pdf

¹⁴ "Prepoznavši značaj samoregulacije za profesionalno i na etičkim principima zasnovano novinarstvo, Vlada Crne Gore je, u periodu 2011-2014, izašla u susret zahtjevu samoregulatornih tijela i realizovala trogodišnji program transparentnog i nezavisnog finansiranja rada ovih tijela", Obrazloženje nacrta Zakon o medijima, <http://www.mku.gov.me/rubrike/JavneRasprave/195252/J-A-V-N-I-P-O-Z-I-V-za-sprovođenje-javne-rasprave-o-Nacrtu-zakona-o-medijima.html>

¹⁵ <https://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=661622&datum=2018-09-05>

mjera upozorenja, 2016. ih je donio 63, a 2015. samo 28.

U ukupnom zbiru, rekorder po broju upozorenja je TV Pink M, emiter koji je u minule četiri godine kažnjen sa ukupno 39 upozorenja, od čega sedam u 2018. godini¹⁶, a po 15 u 2016. i 2017. godini. Daleko iza njega po broju upozorenja u istom periodu je nacionalni javni emiter RTCG sa ukupno 14 upozorenja, od čega ih je skoro podjednak broj izrečen 2017. (sedam) i 2018. (šest). Jednim upozorenjem manje (13) kažnjena je TV Vijesti, a sa tri upozorenja manje (11) TV Prva u istom periodu.

Komisija za predstavke i prigovore slušalaca i gledalaca Radio-televizije Crne Gore (RTCG), nacionalnog javnog emitera je, takođe, regulatorno tijelo na koje obavezuje važeći Zakon o javnim radio-difuznim servisima Radio Crne Gore i Televizija Crne Gore. Ova komisija je dio Savjeta RTCG, od čijih članova je i sastavljena. Ona prati poštovanje Programskih principa i profesionalnih standarda RTCG, koje je usvojio Savjet RTCG, a njene stavove i preporuke usvaja ili odbacuje Savjet RTCG, o čemu se javnost obavještava posredstvom "Biltena" koji se nalazi na portalu RTCG¹⁷. Tako je za period 2015-2018. godine, Komisija za predstavke i prigovore slušalaca i gledalaca RTCG primila 110 prigovora, i to 32 u 2015, 39 u 2016, 18 u 2017, i 21 u 2018. godini¹⁸. Komisija je u 2018. godini primila 21 predstavku i prigovor, a Savjet je, na njenu preporuku, prihvatio 11, a 10 odbacio. U vrijeme dok je Andrijana Kadija bila generalna direktorka RTCG u 2017. godini bilo je 50% manje prigovora u odnosu na 2016. i 2015, a broj osnovanih prigovora bio je takođe za 50% manji u odnosu na prethodne dvije godine. U 2018. godini, ova Komisija je dobila sedam prigovora i predstavki dok je Kadija rukovođila javnim servisom RTCG (od kojih su četiri odbijena, a tri prihvaćena pri čemu su se dva od tri odnosila na jednu emisiju o automobilima i skriveni marketing, a jedan je podnijela vladajuća DPS), dok je broj prigovora nakon njene smjene porastao za 100%.

Ovakve komisije postoje i u nekim lokalnim javnim radio-difuznim servisima.

Novim zakonskim rješenjima, koja su u proceduri, predviđeno je da umjesto Komisije za predstavke i prigovore u RTCG postoji ombudsman.

Kao i u slučaju AEM, tako i Savjet RTCG ulazi povremeno u prostor koji ekskluzivno pripada samoregulaciji. Naime, u Pravilniku o programskim principima i profesionalnim

16 U drugoj polovini 2018. godine, TV Pink M sa nacionalnom frekvencijom u Crnoj Gori je promijenio vlasničku strukturu i postavio NOVA M

17 <http://www.rtcg.me/rtcg/biltenrtcg.html>

18 Podaci za sajta RTCG ukazuju da je posljednja sjednica ove Komisije u 2018. godini bila u oktobru 2018. godine

SAVJEST SEDME SILE

standardima¹⁹, usvojenom krajem 2017. godine, tretirani su i oni profesionalni standardi koji se tiču novinarske etike, obrađeni u jedinstvenom Kodeksu novinara/ki Crne Gore, koji prihvata i RTCG. Pošto je RTCG jedan od osnivača eksternog samoregulatornog tijela (MSS), u čijoj je nadležnosti briga o etičnosti novinarskog rada, tako dolazi do preklapanja u radu i odlučivanju u slučajevima onih predstavki i prigovora koje se odnose na etičke profesionalne standarde.

Isti je slučaj i kada je u pitanju Agencija za elektronske medije (AEM), čiji direktor i Savjet odlučuju i po žalbama i prigovorima koji se odnose na kršenja etičkih novinarskih standarda, na šta ih obavezuje Poslovnik o programskim standardima u elektronskim medijima²⁰, koji sadrži i te standarde.

KAKO DO FUNKCIONALNE SAMOREGULACIJE MEDIJA?

U Crnoj Gori postoji više samoregulatornih tijela a nema naznaka da bi skoro moglo biti uspostavljeno jedno jedinstveno, i na tome ne treba ni insistirati niti na to gledati kao na nepremostiv nedostatak. Važnije je jačati funkcionalnost, transparentost i stručnost postojećih samoregulatornih tijela nego ih pokušavati vještački svesti na jedno formalno čije odluke dio medija ne bi priznavao.

Pored jednakih šansi za postojeće samoregulatory, treba podsticati njihovu saradnju oko najmanjih zajedničkih imenitelja – dorade Kodeksa, promocije medijske pismenosti, značaja novinarske etike i ujednačavanja kriterijuma pri procjenjivanju neetičke prakse. To bi doprinosilo povjerenju javnosti u samoregulatorna tijela i snažilo bi njihov kredibilitet i autoritet, a moglo bi vremenom iskristalisati određene zajedničke pozicije unutar medijske zajednice po pitanjima odbrane i unaprijeđivanja etičkih i profesionalnih standarda.

Svi mediji, a ne samo oni koji imaju ombudsmane, moraju osigurati trajne izvore prihoda za efektivno funkcionisanje samoregulatornih tijela na način predviđen aktima o njihovom osnivanju, a čuvajući pri tom nezavisnost tih tijela. Ulaganje samih medija u samoregulatorne mehanizme i njihovu promociju je i ogledalo posvećenosti tih medija etičkim standardima.

Nije prihvatljivo da država zakonima propisuje obaveznost medijske samoregulacije,

¹⁹ <http://www.rtcg.me/rtcg/dokumenti/regulativa.html>

²⁰ <http://aemcg.org/wp-content/uploads/2018/05/Pravilnik-o-programskim-standardima-u-elektronskim-medijima.pdf>

niti da favorizuje neki od samoregulatornih modela i praksi putem finansijske podrške ili na drugačiji način. Država jedino može da na primjeren način, bez miješanja u unutrašnja pitanja medija i novinarske zajednice, ohrabruje medije da razvijaju samoregulaciju po svojoj volji. Sve ostalo, a posebno preferencijalno finansiranje, u crnogorskoj društveno-političkoj realnosti, predstavljalo bi opasan ulazak vlasti u jednu zabranjenu zonu i urušavanje koncepta samoregulacije medija.

Regulacija i samoregulacija moraju biti jasno razdvojene. Stoga bi Agenciju za elektronske medije bi trebalo, novim zakonskim rješenjima, osloboditi obaveze da se, odlučujući po žalbama, upliće u pitanja koja treba da su u izričitoj nadležnosti samoregulatornih tijela. Potrebno je proučiti dobra uporedna iskustva sadejstva regulatora i samoregulatora i primijeniti ona koja mogu dati adekvatan odgovor u crnogorskom kontekstu.

